

УДК 330.34

JEL Classification: L20, O30, O32

Scopus ID: 57210139163

ORCID : 0000-0002-2800-6565

DOI <https://doi.org/10.17721/tppe.2020.41.2>

Карюк В. І. к. е. н., доцент,
Університет економіки та права «КРОК»

АНАЛІЗ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АВІАБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті визначено сутність та основні підходи до поняття «інновація», сформовано авторське поняття інноваційного розвитку підприємства; у процесі дослідження специфіки функціонування авіапромислового сектору України розглянуто і проаналізовано складові інноваційного розвитку авіабудівного підприємства, визначено основні негативні тенденції, що характеризують стан інноваційного розвитку підприємств авіабудівної промисловості України, спричинені кризовими явищами в економіці та виникненням проблеми імпортозаміщення; проаналізовано динаміку розвитку підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів та супутнього устаткування, та, зокрема тих, що є інноваційними, на основі чого зроблено висновок, що рівень розвитку інноваційної сфери у вітчизняній авіапромисловій галузі є досить низьким та має спадну тенденцію, що підтверджується низьким рівнем впровадження технологічних інновацій та зменшенням кількості авіабудівних підприємств, які займаються інноваційною діяльністю; встановлено, що інноваційний розвиток підприємств вітчизняної авіабудівної галузі відбувається наразі екстенсивним шляхом, оскільки нарощення інноваційних показників здійснюється більш ніж на 80% за рахунок придбання машин, обладнання та програмного забезпечення у сторонніх організацій при незмінному рівні існуючої технічної основи виробництва та майже за відсутності власних наукових досліджень і розробок; запропоновано систему заходів, що в сукупності з державною підтримкою та з іншими факторами зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств, мають бути спрямовані на формування оновленої парадигми розвитку інноваційної діяльності авіапромислової галузі України.

Ключові слова: інновації, інноваційна стратегія, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток, науково-дослідні розробки, авіабудівна галузь.

Постановка проблеми. Авіабудівна промисловість - це галузь, яка завжди мала важливе структуроутворююче значення для економіки України, оскільки вона тісно пов'язана зі значною кількістю інших галузей, що забезпечують її діяльність і є однією з найбільш інноваційних і наукомістких сфер економіки, що мають істотний вплив на інноваційний розвиток країни в цілому. Однак на сьогодні, під впливом сучасних економіко-політичних умов, рівень впровадження результатів НДДКР у нашій стрімко знижується. Наслідком цього стало зменшення кількості інноваційно активних підприємств, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості, зокрема і авіабудівної, та зниження рівня конкурентоспроможності економіки України.

Як результат, сучасний стан техніко-технологічного потенціалу в Україні та його недостатнє використання для інноваційної діяльності не забезпечують передумов для підвищення ефективності функціонування авіабудівних підприємств. Позитивні тенденції у даній галузі хоча і спостерігалися деякий час (переважно до 2014 року), але здебільшого мали тимчасовий характер і змінювалися протилежними зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довгострокових стимулів для інноваційної діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам інноваційного розвитку промислових підприємств присвячені праці багатьох сучасних вчених-економістів таких як: О. І. Амоша [1], В. П. Вишневський [1], А. Ф. Дасів [1], Т. К. Кваша [2], В. І. Ляшенко [1], А. А. Мадих [1], О. М. Міночкина [1], О. Ю. Мірошніченко [3], Т. В. Нагачевська [4], О. О. Охтень [1], І. Ю. Підоричева [1], О. Ю. Пригара [4], Т. В. Писаренко [2], Ю. М. Харазішвілі [1] та інші.

Безпосередньо проблемам дослідження інноваційного розвитку вітчизняного авіапромислового комплексу приділена значна увага у працях таких вчених як: Г. В. Астапова [5], І. О. Геєць [6], В. М. Голомовзий [7], Н. В. Касьянова [8], Д. С. Ківа [9], А. О. Калиновський [7], Н. Л. Калиновська [7], Л. В. Лучит [7], Т. А. Навроцька [10], Ю. І. Пилипенко [11] та інші.

Невирішені частини проблеми. Однак, не зважаючи на значну кількість напрацювань у даному напрямі, невирішеною залишається проблема трансформації результатів їх досліджень та, запропонованих вченими, стратегічних напрямів інноваційного розвитку вітчизняних авіабудівних підприємств у науково обґрунтовані практичні заходи з метою відновлення та нарощування темпів зростання конкурентоспроможності України у міжнародній авіабудівній індустрії.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз проблем та передумов формування ефективного інноваційного середовища вітчизняної авіабудівної галузі, для забезпечення функціонування високотехнологічного виробництва на підприємствах даної галузі у взаємодії з економічним, інтелектуальним, технологічним, екологічним і соціальним середовищем. Результатом аналізу має стати розробка науково обґрунтованих практичних рекомендацій, що сприятимуть впровадженню інноваційних змін та забезпечать налагодження стабільного виробництва конкурентоспроможної високотехнологічної авіаційної техніки з метою виходу з економічної кризи та відновлення технологічного розвитку України.

Методологія дослідження. Методологічною основою статті є загальнотеоретичні та специфічні методи дослідження, зокрема, метод логічного узагальнення (логікодialeктичний) для розкриття сутності та змісту категорії «інновація»; метод наукової абстракції при обґрунтуванні сутності поняття «інноваційний розвиток підприємства»; графоаналітичний метод для аналізу, порівняння і наочного відображення динаміки інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів та супутнього устаткування та їх витрат за напрямками фінансування інноваційної діяльності; системний та комплексний методи – для обґрунтування

наукових підходів до інновацій та розробки системи заходів щодо напрямів активізації інноваційного розвитку вітчизняних авіабудівних підприємств.

Результати дослідження. Перед тим як розпочати аналіз інноваційного розвитку вітчизняних авіабудівних підприємств, коротко охарактеризуємо категоріальний апарат нашого дослідження та особливості його застосування у межах даної статті. Дослідження різних наукових підходів вказують на те, що у світовій економічній літературі немає однозначного визначення поняття «інновація». Узагальнено дана категорія трактується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях.

Як відомо, термін «інновація» вперше ввів у науковий обіг австрійський учений Й. Шумпетер 1912 р. у праці «Теорія економічного розвитку». Учений визначав інновацію як нову науково-організаційну комбінацію використання виробничих факторів, яка мотивована підприємницьким духом. З розвитком інноваційної концепції, залежно від об'єкта і предмета дослідження, підходи щодо особливостей та сутності інновацій розділилися і у науковій літературі дана категорія почала трактуватися як:

- зміна (Й. Шумпетер, Ю.В. Яковець та ін.);
- процес (Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Б. Твісс, Б. Санто, М.Портер, І.М. Буднікевич, О.О. Лапко, Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова та ін.);
- результат (Х. Рігс, В. Хіпель, Р.А. Фатхутдінов, Ю.М. Бажал та ін.).

Одночасно з цим у сучасній науковій літературі виникло два підходи до визначення інновацій: вузький і широкий. Згідно з першим підходом інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом. У широкому розумінні інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру. Таким чином дана категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини і являє собою діяльність, у процесі якої:

- формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність;
- удосконалюються вже створені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру.

Виходячи з сутності інновації, поняття інноваційного розвитку підприємства, на нашу думку, являє собою якісну зміну продуктів, технологій, інвестицій, що передбачають розширення ринкових можливостей підприємства на основі інновацій.

На сьогодні Україна входить до однієї з семи держав світу, які мають статус «авіаційних». Вітчизняна авіабудівна галузь, як генератор інноваційного розвитку, здатна акумулювати серйозні доходи і створювати значну додаткову вартість для економіки країни, вона є потенціалом для експорту і зростання іміджу України у світі. Разом з цим, авіабудівна промисловість є найбільшою галуззю за чисельністю працівників серед галузей оборонно-промислового комплексу та машинобудування України, у ній задіяні понад 60 тисяч працівників на підприємствах різних форм

власності та підпорядкування. Авіабудівний комплекс України налічує близько 40 підприємств, які протягом 2011-2019 років реалізували своєї продукції на загальну суму понад 12 млрд. доларів США, сплативши до держбюджету 3 млрд. доларів США податкових відрахувань [12].

Однак, під впливом затяжної економічної кризи та політичних подій останніх років в авіабудівній галузі України накопичився ряд проблем, які заважають ефективно працювати не лише окремим її підприємствам, а і промисловості загалом. Однією з найголовніших проблем є той факт, що такі відомі в усьому світі вітчизняні виробники літаків, як Державне підприємство «Антонов» та «Харківське державне авіаційне виробниче підприємство» через брак коштів на заміну комплектуючих з Росії і модернізацію потужностей, що не оновлювалися з часів СРСР, вже більше 5 років не в змозі відновити серійний випуск літаків. Виходячи з цього, найбільш актуальними завданнями розвитку авіаційної промисловості України є імпортозаміщення та збільшення конкурентоспроможності вітчизняної продукції літакобудування на світовому ринку.

Експерти прогнозують, що, якщо найближчим часом не створити умови для оздоровлення та розвитку авіабудування, Україна з високою долею вірогідності протягом п'яти-семи років втратить авіаційну промисловість та перетвориться на аграрну країну. Ця втрата, як результат, призведе до стагнації інших пов'язаних видів промисловості, адже через свою високу технологічність одне робоче місце в авіабудуванні створює до 10-12 робочих місць в інших галузях, у тому числі і в науковому секторі [13].

Проаналізуємо більш докладно стан інноваційної діяльності та розвитку авіабудівної галузі України. Для початку зазначимо, що, по-перше, органами Державної статистичної служби України інформація щодо інноваційної діяльності у сфері літакобудування надається разом з даними, про виробництво космічних літальних апаратів; по-друге, з моменту приєднання підприємств авіабудівної галузі до Державного концерну «Укроборонпром», існуюча інформація про здійснюваних НДДКР у авіабудуванні носить, в основному, конфіденційний характер (є незначне число комерційних інноваційних проектів, що реалізуються в рамках розвитку авіаційної промисловості України). Виходячи з цього, аналіз інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів та супутнього устаткування у 2009-2017 рр., представлений у таблиці 1.

Дані таблиці 1 свідчать, що в промисловому авіабудуванні число інноваційних підприємств, які за останні роки значно скоротилося (на 4 у порівнянні з 2009 роком, та на 6 – порівняно з 2014 роком). Для розвитку інноваційної діяльності на багатьох вітчизняних авіабудівних підприємствах існують власні підрозділи, що займаються НДДКР, однак дані таблиці 1 свідчать, що лише 15 з 24 інноваційних авіабудівних підприємств у 2017 році займалися науковою діяльністю, тобто виконували науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, і динаміка по даному показнику (також як і по попередньому) спостерігається спадна. У загальному обсязі реалізації інноваційну продукцію у 2017 році реалізувало лише 11 підприємств з 24. За

інформацією самих підприємств, за таких умов ситуація ще більше ускладнюється браком чисельності працівників у сфері НДДКР. Даного кадрового потенціалу не вистачає для здійснення якісних інноваційних проектів, тому на сьогоднішній день ряд проектів в авіабудуванні припинені, а інші відкладені на невизначений термін, в тому числі через недофінансування.

Таблиця 1

Динаміка інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів та супутнього устаткування (ПКЛУ) у 2009-2017 рр.

№ п/п	Роки*	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017
1	Кількість підприємств (ПКЛУ), од.	99	64	62	72	85	82	93	79
2	Приріст п.1 у відношенні до попереднього року, од.	-	-35,4	-3,1	16,1	18,1	-3,5	13,4	-15,1
3	Кількість інноваційних промислових підприємств (ПКЛУ), од.	28	29	34	17	30	30	28	24
4	Приріст п.3 у відношенні до попереднього року, од.	-	3,6	17,2	-50,0	76,5	0,0	-6,7	-14,3
5	Кількість промислових підприємств (ПКЛУ), що займались інноваційною діяльністю, од.	12	14	18	10	17	17	17	15
6	Приріст п.5 у відношенні до попереднього року, од.	-	16,7	28,6	-44,4	70,0	0,0	0,0	-11,8
7	Кількість промислових підприємств (ПКЛУ), що реалізовували інноваційну продукцію, од.	10	13	17	9	16	12	12	11
8	Приріст п.7 у відношенні до попереднього року, од.	-	30,0	30,8	-47,1	77,8	-25,0	0,0	-8,3

Джерело: розраховано автором за даними джерела [14]

* Починаючи з 2016 року застосовується нова форма звіту про інновації на підприємстві, яка подається один раз на два роки (Див. «Роз'яснення щодо показників форми державного статистичного спостереження N ІНН (один раз на два роки) «Обстеження інноваційної діяльності підприємства за період 2016 - 2018 років» від 16.07.2018 р. N 17.4-12/30), тому останні актуальні дані на період дослідження у статті використовуються за 2017 рік

Для розвитку інноваційної активності вітчизняних авіапромислових підприємств в напрямку стратегічного збільшення їх глобальної конкурентоспроможності на світовому ринку потрібна функціональна і обґрунтована державна підтримка галузі, яка має полягати у створенні комплексної системи управління НДДКР авіабудівних підприємств та розробці стратегії відродження галузі. Однак наразі, за відсутності програмних заходів інноваційного розвитку з боку держави, аналіз інноваційної

діяльності та інноваційної активності підприємств авіапромислового комплексу України показує негативну динаміку розвитку, що наочно відображено на рисунку 1.

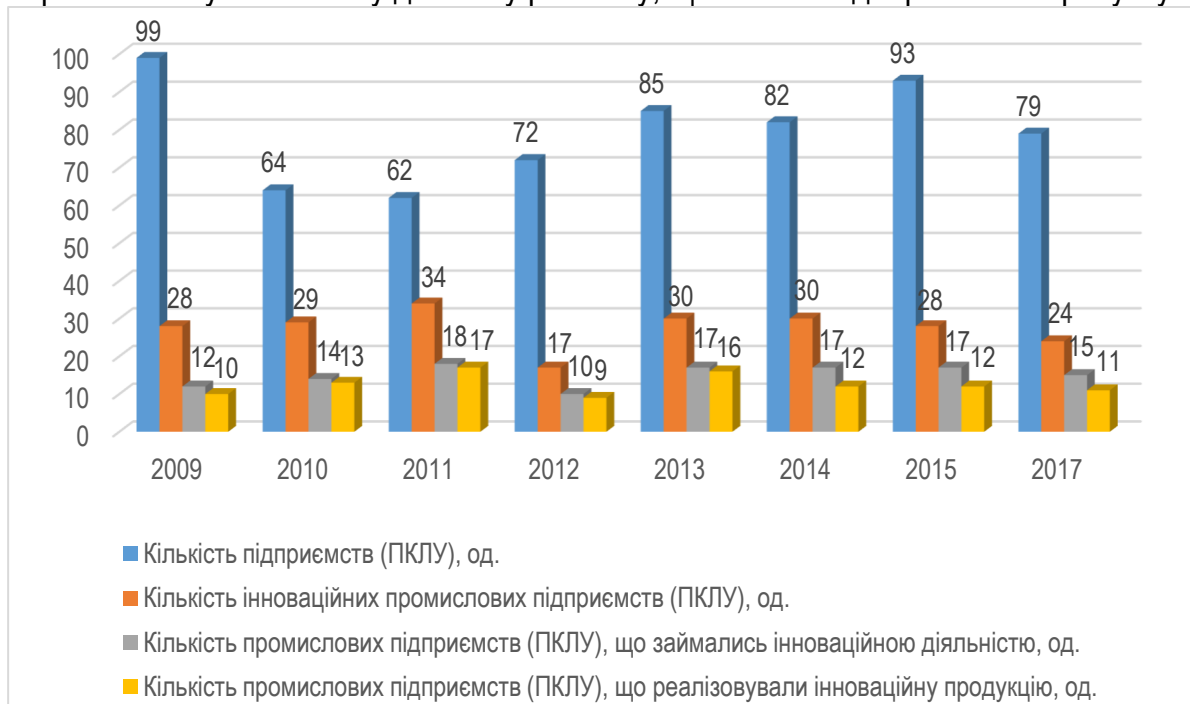

Рисунок 1. Динаміка інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів та супутнього устаткування (ПКЛУ) у 2009-2017 рр..

Джерело: побудовано автором за даними джерела [14]

На рисунку 2 відображено динаміку витрат вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів, на інновації за напрямками фінансування у 2009-2017 рр..

Здійснюючи аналіз фактичних даних щодо динаміки витрат вітчизняних промислових підприємств, які займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів, на інновації за напрямками фінансування у 2009-2017 рр., можна сказати, що переважна частина коштів у структурі витрат за 2017 рік була спрямована на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (83,9% від загального обсягу витрат на інновації). Даний показник у порівнянні з 2009 роком виріс аж на 77,1%, в той час як затрати на внутрішні науково-дослідні розробки ледь сягали 2%. Звідси стає зрозуміло, що програми інноваційного розвитку вітчизняних авіапромислових підприємств є не ефективними або не реалізуються взагалі, що характеризується одночасним зниженням частки реалізації інноваційної продукції; зниженням фінансування витрат на власні НДДКР; зменшенням або відсутністю фінансування держпрограм, що були запущені раніше; падінням показників експорту інноваційної продукції, в порівнянні з раніше запланованими значеннями; обмежений доступ до реалізації спільних проектів з великими закордонними компаніями і науково-дослідними інститутами; перенесення акцентів виробничої діяльності авіабудівних підприємств у сферу двигунобудування, як таку, що забезпечує можливість отримання доходів для підтримки функціонування підприємств тощо.

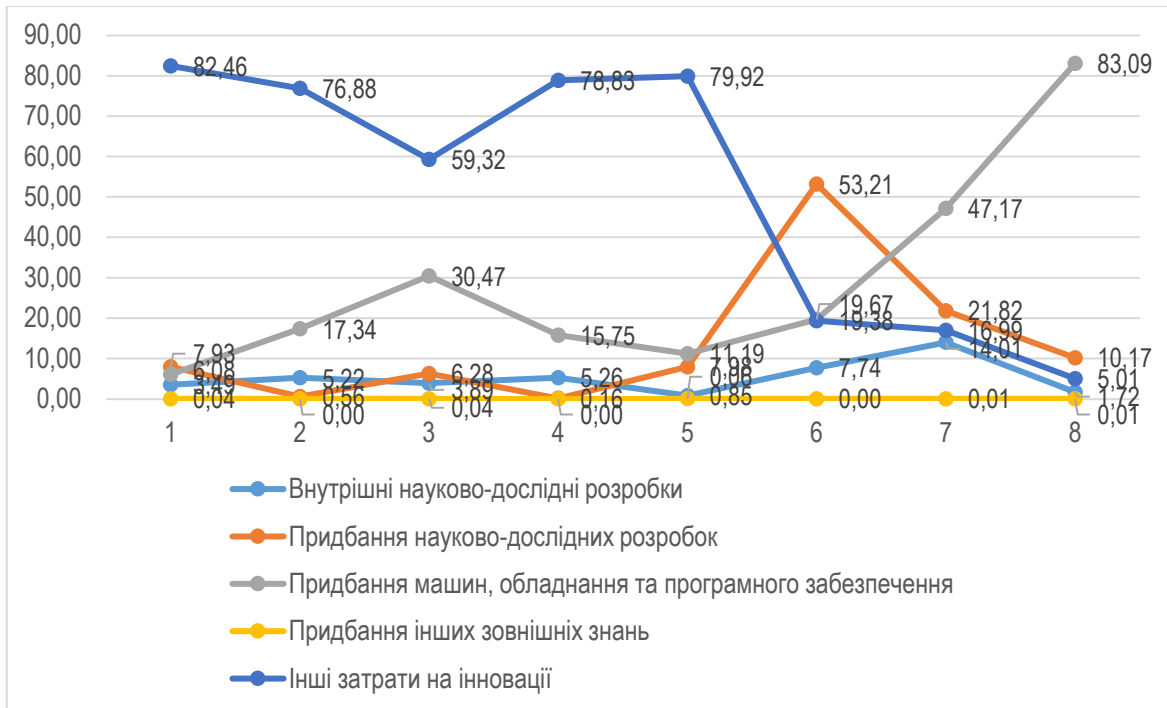

Рисунок 2. Динаміка витрат вітчизняних промислових підприємств, що займаються виробництвом повітряних і космічних літальних апаратів (ПКЛУ), на інновації за напрямками фінансування у 2009-2017 рр.

Джерело: побудовано автором за даними джерела [14]

* Починаючи з 2016 року застосовується нова форма звіту про інновації на підприємстві, яка подається один раз на два роки (Див. «Роз'яснення щодо показників форми державного статистичного спостереження N ІНН (один раз на два роки) «Обстеження інноваційної діяльності підприємства за період 2016 - 2018 років» від 16.07.2018 р. N 17.4-12/30), тому останні актуальні дані на період дослідження у статті використовуються за 2017 рік

Провівши аналіз інноваційної діяльності та інноваційної активності вітчизняних авіабудівних підприємств, можна зробити наступні узагальнення:

- по ряду показників інноваційної діяльності підприємств авіапромислового комплексу спостерігається негативна динаміка і їх суттєве погіршення у 2017 році;
- негативною є також динаміка за показниками випуску інноваційної продукції та показниками її реалізації;
- підприємства практично не розробляють і не здійснюють технологічні, маркетингові, організаційні та екологічні інновації;
- відсутня ефективна кооперація з іноземними партнерами по реалізації інноваційних проектів;
- потребують оновлення та удосконалення сформовані на підприємствах програми професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрового складу працівників;
- присутня тенденція до зниження обсягів виручки і прибутку від виробництва і реалізації вітчизняної інноваційної продукції на світових ринках;

- фінансування інноваційних заходів на підприємствах здебільшого має тенденцію до зниження та виконується не в повному обсязі;

- через відсутність орієнтації промисловості України на інноваційне розвиток дієвих програмних заходів інноваційного розвитку, нестабільність фінансування та низьку зацікавленість держави у розвитку галузі, авіабудівні підприємства котрий рік не в змозі відновити потужності серійного виробництва літаків та побороти проблему імпортозаміщення;

- відсутні ефективні механізми моніторингу та контролю за реалізацією інноваційних проектів з боку підприємств та держави тощо.

Отже, проаналізувавши дані щодо інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, що займаються виробництвом літальних апаратів та визначивши основні проблеми галузі, можемо дійти висновку, що досягнення Україною докризових показників інноваційного розвитку у авіабудівній промисловості можливе лише за рахунок комплексного та системного здійснення заходів, що в сукупності з державною підтримкою та з іншими факторами зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств, будуть здатні сформувати оновлену парадигму розвитку інноваційної діяльності авіапромислової галузі України. Для цього в першу чергу необхідно:

- забезпечення процесу розширеного відтворення нових наукових знань на основі інтеграції вищих навчальних закладів, наукових установ, міжнародних наукових організацій тощо;

- підвищення результативності сектору наукових досліджень і розробок у сфері літакобудування з метою його перетворення у ключову ланку інноваційного розвитку національної економіки;

- забезпечення розвитку системи фінансово-кредитної підтримки реалізації конкурентоспроможних науково-технічних та інноваційних програм і проектів в галузі авіабудування;

- технологічне переобладнання і структурна перебудова виробництва авіабудівних підприємств з метою нарощення випуску продукції, що буде конкурентоспроможною на світовому і внутрішньому ринках;

- удосконалення організаційної структури суб'єктів господарювання: створення горизонтальних та вертикальних холдингових компаній, науково-технічних центрів, технополісів, технопарків, регіональних інноваційних центрів тощо, які повинні стати стрижнем науково-технологічного та інноваційного процесу;

- розвиток системи науково-технічних комунікацій і трансферу технологій у сфері літакобудування;

- сприяння розвитку виробничо-технологічної інфраструктури інноваційної діяльності авіабудівних підприємств;

- запровадження прозорих, ефективних та сумісних з нормами Європейського Союзу механізмів стимулювання та підтримки авіабудівних підприємств для здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності;

– розвиток та стимулювання наукового та винахідницького потенціалу, необхідного для розробки нових поколінь техніки та технологій та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки;

– запровадження ефективних механізмів державної підтримки, спрямованих на досягнення конкурентоспроможності вітчизняної авіабудівної продукції на світовому ринку у окремих секторах наукоємного виробництва переважно за рахунок впровадження технологій вітчизняної розробки;

– збільшення експортного потенціалу за рахунок наукоємних галузей виробництва, суміжних із літакобудуванням тощо.

Разом з цим визначальною умовою реалізації зазначеної системи заходів є проведення ефективної промислової політики загалом, що дозволить визначити, в рамках авіабудівної галузі, основні напрямки активізації інноваційної діяльності підприємств з метою сприяння більш швидкого перетворення наукового знання в інновацію.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити узагальнюючий висновок про те, що авіабудівна промисловість України наразі не відповідає вимогам до показників якості та конкурентоспроможності за переважною більшістю параметрів інноваційної діяльності у сфері виробництва літаків, хоча, одночасно, все ще являється і однією з основних галузей вітчизняної промисловості, що володіє суттєвою наукоємністю і має значний потенціал для інноваційного розвитку, оскільки інноваційна індустрія авіапромислового комплексу України - це найбільш представницька, з точки зору перспективності, масштабності, наукоємності, комплексності та ефективності сфера діяльності, що вимагає негайних заходів, спрямованих на її відродження та розвиток за умов наявності можливостей використанні державної підтримки. Подальший розвиток інноваційної активності у даній галузі повністю залежить від інтенсивності використання її інноваційного потенціалу, застосування сучасних методів управління і механізмів науково-технологічного розвитку.

Перспективи подальших досліджень. Для подолання виявлених проблем та досягнення намічених цілей, на наш погляд, важливим напрямом досліджень є аналіз можливостей та передумов створення на базі Державного концерну «Укроборонпром» інтернаціональної корпоративної авіабудівної структури, як має стати локомотивом інтеграції авіапромислової галузі України у світовий економічний простір, що забезпечить їй участь у міжнародних високотехнологічних проектах на конкурентоспроможних позиціях. Це також дозволить залучити вітчизняним авіабудівним підприємствам необхідні масштабні інвестиції і прогресивні технології; забезпечити необхідні операції з купівлі-продажу активів; подолати митні та інші бар'єри між державами-партнерами у даній сфері; організувати поставки продукції на світовий ринок; а також сприятиме створенню за кордоном дистриб'юторської мережі, системи сервісного супроводу кінцевої продукції, виготовленню необхідних комплектуючих і готових продуктів за межами виробництва в інших країнах.

Література.

1. Амоша О. І. Індустрія 4.0: напрямки залучення інвестицій з урахуванням інтересів вітчизняних виробників / О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, В. І. Ляшенко, Ю. М. Харазішвілі, І. Ю. Підоричева, А. А. Мадих, О. О. Охтен, А. Ф. Дасів, О. М. Міночкина. Економічний вісник Донбасу, 2019, № 3. – С. 189-216.
2. Писаренко Т.В. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2019. 80 с.
3. Мірошніченко О. Ю. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств / О. Ю. Мірошніченко, В. І. Карюк. // Ефективна економіка. - 2012. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_14
4. Нагачевська Т. В. Модель інноваційного розвитку сучасного підприємства / Т. В. Нагачевська, О. Ю. Пригара // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2018. - Вип. 5. - С. 33-41.
5. Астапова Г. В. Аналіз розвитку підприємств авіаційної галузі і визначення економічних проблем впровадження інноваційних екологічних заходів / Г. В. Астапова, О. С. Малета // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 82-86.
6. Геєць І. О. Оцінка та стратегічні напрямки розвитку авіабудування України / І. О. Геєць, Ю. С. Слюсаренко // Стратегія розвитку України: науковий журнал. – 2013. – № 1(2013). – С. 47-52.
7. Калиновський А. О. Розвиток інформаційної складової підвищення економічної ефективності відновлення авіаційної техніки аваріємонтними підприємствами [Електронний ресурс] / А. О. Калиновський, В. М. Голомовзий, Н. Л. Калиновська, Л. В. Лучит // Ефективна економіка. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=7001>.
8. Касьянова Н. В. Управління інноваційною реструктуризацією авіапідприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Касьянова // НАУ. – 2015. – Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18907/1/%D0%9D%D0%90%D0%A3%202015-2.pdf>
9. Ківа Д. С. ДП «Антонов» і розвиток співробітництва з Національною академією наук України / Д. С. Ківа // Вісн. НАН України. – 2014. – №5. – С. 20–26.
10. Навроцька Т. А. Еволюція інноваційного потенціалу підприємств авіабудування / Т. А. Навроцька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 10. – С. 157-160.
11. Пилипенко Ю. І. Інноваційний розвиток авіабудування України як механізм стимулювання точок економічного зростання національної економіки / Ю. І. Пилипенко // Економічний вісник НГУ. – №2 (58), 2017. – С. 62-72.
12. Современное состояние и перспективы предприятий авиационной промышленности Украины [Електронний ресурс] // Независимый аналитический центр "Украинский институт будущего". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ru/rubric-presshall/2824760-sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-predpriyatij-aviacionnoj-promyslennosti-ukrainy.html>.
13. Авіаційна промисловість України - на бриючому польоті [Електронний ресурс] // Оборонно-промисловий кур'єр. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://opk.com.ua>.
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References.

1. Amosha O. I. Industriya 4.0: napryamky zaluchennya investytsiy z urakhuvannyam interesiv vitchyznyanykh vyrobnykiv / O. I. Amosha, V. P. Vyshnevs'kyi, V. I. Lyashenko, YU. M. Kharazishvili, I. YU. Pidorycheva, A. A. Madykh, O. O. Okhten', A. F. Dasiv, O. M. Minochkyna. Ekonomichnyy visnyk Donbasu, 2019, № 3. – S. 189-216.
2. Pysarenko T.V. Stan innovatsiyanoi diyal'nosti ta diyal'nosti u sferi transferu tekhnolohiy v Ukrayini u 2018 rotsi: analitychna dovidka / T.V. Pysarenko, T.K. Kvasha ta in. K.: UkrІNTEІ, 2019. 80 s.

3. Miroshnychenko O. YU. Etapy formuvannya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv / O. YU. Miroshnychenko, V. I. Karyuk. // Efektyvna ekonomika. – 2012. - № 2. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_14
4. Nahachevs'ka T. V. Model' innovatsiynoho rozvytku suchasnoho pidpryyemstva / T. V. Nahachevs'ka, O. YU. Pryhara // Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2018. – Vyp. 5. – S. 33-41.
5. Astapova H. V. Analiz rozvytku pidpryyemstv aviatsiynoyi haluzi i vyznachennya ekonomichnykh problem vprovadzhennya innovatsiynykh ekolohichnykh zakhodiv / H. V. Astapova, O. S. Maleta // Stalyy rozvytok ekonomiky. – 2013. – № 1. – S. 82-86.
6. Heyets' I. O. Otsinka ta stratehichni napryamky rozvytku aviabuduvannya Ukrainy / I. O. Heyets', YU. S. Slyusarenko // Stratehiya rozvytku Ukrainy: naukovyy zhurnal. – 2013. – № 1(2013). – S. 47-52.
7. Kalynovs'kyi A. O. Rozvytok informatsiynoyi skladovoyi pidvysychennya ekonomichnoyi efektyvnosti vidnovlennya aviatsiynoyi tekhniky aviaremontnymy pidpryyemstvamy [Elektronnyy resurs] / A. O. Kalynovs'kyi, V. M. Holomovzyy, N. L. Kalynovs'ka, L. V. Luchyt // Efektyvna ekonomika. – 2019. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=7001>.
8. Kas'yanova N. V. Upravlinnya innovatsiynoyu restrukturyzatsiyeu aviapidpryyemstv [Elektronnyy resurs] / N. V. Kas'yanova // NAU. – 2015. – Rezhym dostupu: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18907/1/%D0%9D%D0%90%D0%A3%202015-2.pdf>
9. Kiva D. S. DP «Antonov» i rozvytok spivrobotnytstva z Natsional'noyu akademiyeu nauk Ukrainy / D. S. Kiva // Visn. NAN Ukrainy. – 2014. – №5. – S. 20–26.
10. Navrots'ka T. A. Evolyutsiya innovatsiynoho potentsialu pidpryyemstv aviabuduvannya / T. A. Navrots'ka // Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment. – 2015. – Vyp. 10. – S. 157-160.
11. Pylypenko YU. I. Innovatsiynyy rozvytok aviabuduvannya Ukrainy yak mekhanizm stymulyuvannya tochok ekonomichnoho zrostannya natsional'noyi ekonomiky / YU. I. Pylypenko // Ekonomichnyy visnyk NHU. – №2 (58), 2017. – S. 62-72.
12. Sovremennoe sostoyanye y perspektivy predpryyatyy avyatsyonnoy promyshlennosti Ukrainy [Elektronnyy resurs] // Nezavysymyy analytycheskyy tsentr «Ukraynskyi ynstitut budushcheho». – 2019. – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.ukrinform.ru/rubric-presshall/2824760-sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-predpriatij-aviacionnoj-promyshlennosti-ukrainy.html>.
13. Aviatsiyna promyslovist' Ukrainy - na bryuochomu pol'oti [Elektronnyy resurs] // Oboronno-promyslovyy kur'yer. – 2019. – Rezhym dostupu do resursu: <http://opk.com.ua>.
14. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Karyuk V.I.,

Ph.D., Associate Professor at the Department of Tourism
KROK University of Economics and Law

ANALYSIS OF THE STATE OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AIRCRAFT ENTERPRISES OF UKRAINE

The article describes the essence and basic approaches to the concept of "innovation", formed the author's concept of innovative development of the enterprise; in the process of studying the specifics of the aeronautical sector of Ukraine considered and analyzed the components of innovative development of the aircraft industry, identified the main negative trends that characterize the state of innovative development of the aircraft industry of Ukraine caused by economic crises and the problem of import substitution; analyzed the dynamics of enterprises engaged in the production of aircraft and spacecraft and related equipment, and in particular those that are innovative, based on which it was concluded that the level of development of innovation in the domestic aviation industry is quite low and has a declining

trend. confirmed by the low level of implementation of technological innovations and the reduction in the number of aircraft companies engaged in innovative activities; It is established that the innovative development of domestic aircraft industry is currently extensive, as the increase in innovation is more than 80% through the purchase of machinery, equipment and software from third parties at a constant level of the existing technical basis of production and almost no own research and development; a system of measures aimed at forming an updated paradigm of development of innovative activity of the aviation industry of Ukraine is proposed, which provide for: integration of higher educational institutions, scientific institutions, international scientific organizations into the innovation process; development of the system of financial and credit support for the implementation of scientific, technical and innovative programs; technological re-equipment and structural restructuring of production; improving the organizational structure of business entities; technology transfer; development and stimulation of scientific and inventive potential of enterprises; introduction of effective mechanisms of state support of innovative activity of enterprises.

Keywords: *innovations, innovation strategy, innovation potential, innovative development, research and development, aircraft industry.*

Карюк В. И.,

к. э. н., доцент кафедры туризма,
Университет экономики и права «КРОК»,

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АВИАСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье охарактеризованы сущность и основные подходы к понятию «инновация», сформировано авторское понятие инновационного развития предприятия; в процессе исследования специфики функционирования авиапромышленного сектора Украины рассмотрены и проанализированы составляющие инновационного развития авиастроительного предприятия, определены основные негативные тенденции, характеризующие состояние инновационного развития предприятий авиастроительной промышленности Украины, вызванные кризисными явлениями в экономике и возникновением проблемы импортозамещения; проанализирована динамика развития предприятий, занимающихся производством воздушных и космических летательных аппаратов и сопутствующего оборудования, и, в частности тех, что являются инновационными, на основе чего сделан вывод, что уровень развития инновационной сферы в отечественной авиапромышленной отрасли является достаточно низким и имеет нисходящую тенденцию, это также подтверждается низким уровнем внедрения технологических инноваций и уменьшением количества авиастроительных предприятий, занимающихся инновационной деятельностью; установлено, что инновационное развитие предприятий отечественной авиастроительной отрасли происходит экстенсивным путем, поскольку наращивание инновационных показателей осуществляется более чем на 80% за счет приобретения машин, оборудования и программного обеспечения у сторонних организаций при неизменном уровне существующей технической основы производства и практически полном отсутствии собственных научных исследований и разработок; предложена система мер, которые, в совокупности с государственной поддержкой и другими факторами внешней и внутренней среды предприятий, должны быть направлены на формирование обновленной парадигмы развития инновационной деятельности авиапромышленной отрасли Украины.

Ключевые слова: *инновации, инновационная стратегия, инновационный потенциал, инновационное развитие, научно-исследовательские разработки, авиастроительная отрасль.*